

Daan Debuysere, Justine Pillaert & Lien Vanopstal

VIVES Hogeschool

Contact: daan.debuysere@vives.be

justine.pillaert@vives.be

lien.vanopstal@vives.be

(Graag) lezen op school

1. Inleiding

Al enkele jaren blijkt dat het met de leesvaardigheid van Vlaamse kinderen bergaf gaat (PIRLS 2016; peiling lezen 2018; PISA 2018). Op verschillende niveaus werd nagedacht over de versterking van de didactiek begrijpend lezen, wat resulteerde in een reeks belangrijke publicaties over wat werkt in onderwijs in begrijpend lezen (Gobyn e.a. 2019; Houtveen e.a. 2019; Pereira & Nicolaas 2019; Onderwijsinspectie 2020).

Een vraag die vanuit het werkveld vaak gesteld wordt, is hoe die inzichten op een haalbare en duurzame manier vertaald kunnen worden naar de klaspraktijk. Het project *Lezen op school: lezen doe je samen!*, een samenwerking tussen de lerarenopleiding van VIVES en zes partnerbibliotheken, werkt sinds begin september 2020 aan zo'n concrete vertaling op achttien West-Vlaamse basisscholen. De focus ligt op leesmotivatie: hoe krijg ik kinderen intrinsiek gemotiveerd om te lezen? Wie graag leest, leest immers vaker en doorgaans ook beter. In deze sessie bekijken we concrete voorbeelden van hoe een school kan werken aan een motiverend leesbeleid. Want ja, lezen is echt de leukste reis die je tegenwoordig kunt boeken.

2. Kader

Het project gaat aan de slag met succesfactoren voor leesbevordering (Stichting Lezen 2013) en maakt gebruik van de zelfdeterminatietheorie (Deci & Ryan 2000) als raamwerk om met de leesmotivatie van leerlingen aan de slag te gaan. Stichting Lezen onderscheidt acht succesfactoren voor leesbevordering. Vier van die succesfactoren hebben betrekking op de leesomgeving, drie op de werkvormen en eentje op de didactische aanpak.

Lezen op school: lezen doe je samen! zet in op het creëren van een boeiende en uitdagende leesomgeving en heeft oog voor een divers boekenaanbod, voor de ondersteunende rol van de professional – lees: de leraar en de bibliotheekmedewerker die fungeert als coach en gids – en voor de stimulerende rol voor ouders en vrienden. Er is uiteraard ook voldoende tijd en aandacht voor het lezen zelf.

Het project gaat aan de slag met diverse werkvormen en zet in op ‘voorlezen’, ‘vrij lezen’ en ‘de organisatie van boekgesprekken’. Voorlezen zorgt voor positieve ervaringen met boeken en geeft een stevige impuls aan de taal- en leesvaardigheid van kinderen. Zo is voorlezen een stimulerende factor bij impliciete woordenschatverwerving. Zeker voor kinderen met een andere thuistaal vormt dit een rijke stimulans. Vrij lezen creëert een vast moment om met een zelfgekozen boek, tijdschrift of krant aan de slag te gaan, en zorgt voor een groeiend tekstbegrip. Boekgesprekken zetten in op gedeelde leeservaringen en verhogen het leesplezier.

Tot slot streeft het project naar differentiatie en ambieert het op die manier om het juiste boek bij het juiste kind te krijgen. Dat wil zeggen dat de leesteam, die aan de basis liggen van het activiteiten aanbod, rekening houden met de leesmotivatie van de kinderen, met hun interesses en genrevoorkeuren, met hun leesvaardigheid en met de verschillen tussen jongens en meisjes.

De zelfdeterminatietheorie onderscheidt ‘autonomie’, ‘verbondenheid’ en ‘competentie’ als psychologische basisbehoeften en dient als kader bij het uitdenken van leesmotiverende interventies. Onderzoek toont aan hoe autonome leesmotivatie – lezen voor het plezier en persoonlijke betekenis – zorgt voor een positiever leesgedrag en een betere leesvaardigheid (De Naeghel et al. 2012). Binnen dit raamwerk kunnen leesinterventies worden ingebed. Kinderen krijgen bijvoorbeeld de autonomie om boeken te kiezen en te beslissen waar, wanneer, met wie of waarover ze lezen. Verbondenheid kan worden bereikt door samen met medeleerlingen, leraren, kinderen uit andere klassen of mensen buiten de school te lezen en inhouden van boeken te verwerken. Uitdagende teksten voorlezen en feedback geven op de boekenkeuze van medeleerlingen versterkt dan weer het competentiegevoel.

3. Aanpak

Het project, een samenwerking tussen de lerarenopleiding van VIVES, zes lokale bibliotheken en achttien basisscholen, gaat uit van een tweejarig traject waarin die scholen in eerste instantie met leesbevordering en leesmotivatie aan de slag gaan. De verschillende leesinterventies worden duurzaam verankerd in het taal- en leesbeleid van de school en kunnen doorheen het traject bijgestuurd, herhaald en opnieuw uitgetest worden.

Lezen op school: lezen doe je samen! wil door de vorming van leesteam (leraren, directies, beleidsondersteuners, coaches vanuit de lerarenopleiding en medewerkers van de bib) inzetten op de verplaatsing van onderwijsonderzoek naar de onderwijspraktijk en verschillende expertises samenbrengen. Door lokale bibliotheken te betrekken bij die leesteam wil het project de doelstellingen van de bib op het vlak van lezen en leesmotivatie mee ondersteunen en zorgen voor de nodige expertiseopbouw en professionalisering van elk van de betrokkenen.

Dit team brengt, door middel van de Leesscan (Hebbrecht & Van Severen 2021), het leesonderwijs en het leesbeleid van elk van de scholen in kaart. Die analyse helpt scholen om in te zetten op een sterk leesbeleid, met oog voor effectieve leesdidactiek (leesbegrip, leesmotivatie, leesgedrag), leesmonitoring en een uitdagende leesomgeving. De leesinterventies die elk lees- en lerarenteam uitdenkt, bouwen verder op de bevindingen vanuit de leesscan, en vormen zo het vertrekpunt voor een nieuw en geactualiseerd leesbeleid.

4. Meten

De motivatie om te lezen wil het project kwantitatief opvolgen bij de oudste leerlingen, door middel van een *Self-Regulation Questionnaire Reading Motivation* (De Naeghel et al. 2012). Uit onderzoek blijkt immers dat, net bij die oudste leerlingen, de motivatie afneemt (Van Coillie & Raedts 2014). Het project wil door middel van de leesinterventies inzetten op hun leesmotivatie en de uitdaging van het project is om die leesmotivatie te monitoren. *Lezen op school: lezen doe je samen!* wil ook jongere leerlingen en kleuters niet uit het oog verliezen. Zo blijkt bijvoorbeeld dat voorlezen bij die doelgroep een blijvende positieve invloed heeft op de leesvaardigheid en het leesplezier (Kalb & van Ours 2014). Door middel van observaties wordt ook de leesmotivatie bij jonge lezers opgevolgd.

5. Begrijpend lezen?

Het project *Lezen doe je samen!* wil de leesmotiverende interventies ook verbinden met een effectieve leesdidactiek. De vijf sleutels voor effectief begrijpend lezen (VLOR 2019) en de kernthema's voor effectief leesonderwijs (Taalraad 2019) krijgen dus ook hun plek in het project. Zo duiken sleutels als 'functionaliteit', 'interactie' of 'leesmotivatie' en thema's als 'urgentiebesef' of 'taal-leesbeleid' op als insteek voor het bedenken van interventies en het sleutelen aan het leesbeleid.

6. Besluit

Het eerste jaar van het project *Lezen doe je samen!* toont alvast aan hoe leesteamsgedreven op zoek gaan naar interventies om in te zetten op leesmotivatie. De samenwerking met de lerarenopleiding en de bibliotheken zorgt voor een boeiende dynamiek die nieuwe prikkels met zich meebrengt. Niet alleen zijn de partners een trigger om lezen, leesmotivatie en het leesbeleid centraal te stellen, ze versterken elkaar ook. De coaches uit de lerarenopleiding zijn bij uitstek geplaatst om *evidence-based* interventies voorop te stellen, bib-partners zetten hun expertise in op het vlak van een boeiend en recent boekenaanbod en schoolteams bewaken de inzetbaarheid op de klasvloer. In de sessie '(Graag) lezen op school' lichten we enkele interventies uit het eerste projectjaar toe en bekijken we hoe de dynamiek tussen de partners tot stand komt.

Referenties

- Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie (2017). *Het Vlaams lager onderwijs in PIRLS 2016. Begrijpend lezen in internationaal perspectief en in vergelijking met 2006*. Leuven: KU Leuven.
- Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie (2019a). *PIRLS, de peilingen begrijpend lezen en loopbanen doorheen het lager onderwijs. De impact van alternatieve trajecten op de interpretatie van prestatiemetingen*. Leuven: KU Leuven.
- Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie (2019b). *Begrijpend lezen van het vierde naar het zesde leerjaar. Herhalingsmeting van PIRLS in 2018 vergeleken met PIRLS 2016*. Leuven: KU Leuven.
- Deci, E.L. & R.M. Ryan (2000). "The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior". In: *Psychological Inquiry*, 11 (4), p. 227-268.

- De Naeghel, J., H. Van Keer, M. Vansteenkiste & Y. Rosseel (2012). “The Relation Between Elementary Students’ Recreational and Academic Reading Motivation, Reading Frequency, Engagement, and Comprehension: A Self-Determination Theory Perspective”. In: *Journal of educational psychology*, 104 (4), p. 1006-1021.
- Gobyn, S., E. Merchie, E. De Bruyne, F. De Smedt, M. Schiepers, M. Vanbuel, P. Versteden, K. Van den Branden, P. Ghesquière & H. Van Keer (2019). *Sleutels voor effectief begrijpend lezen. Inspiratie voor een eigentijdse didactiek in het basisonderwijs*. Brussel: Vlaamse onderwijsraad.
- Guyonne, K. & J.C. van Ours (2014). “Reading to Young Children: A Head-Start in Life.” In: *Economics of Education Review*, 40 (6), p. 1-24.
- Hebbrecht, J. & L. Van Severen (2021). *De leesscan: beter en liever leren lezen*. Brussel: Odisee.
- Houtveen, A., R. van Steensel & S. de la Rie (2019). *De vele kanten van leesbegrip. Literatuurstudie naar onderwijs in begrijpen lezen in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek en de Inspectie van het Onderwijs*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Onderwijsinspectie (2020). *Begrijpend lesonderwijs in de basisscholen kwaliteitsvol? Sterke en zwakke punten van de huidige praktijk*. Brussel: Onderwijsinspectie.
- Pereira, C. & M. Nicolaas (2019). *Effectief onderwijs in begrijpend lezen. Acties voor beter leesbegrip en leesmotivatie*. Den Haag: Nederlands Taalunie.
- Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen (2018). *Peiling Nederlands. Lezen, luisteren en schrijven in het basisonderwijs 2018*. Leuven: STEP.
- Stichting Lezen (2013). *Samen werken aan een sterke leescultuur. Beleidsvoornemens van Stichting Lezen voor de cultuurplanperiode 2013–2016*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Vakgroep Onderwijskunde (2018). ‘Leesvaardigheid van 15-jarigen. Vlaams rapport PISA218’. Gent: Universiteit Gent.
- Van Coillie, J. & M. Raedts (2014). *Zijn digikids nog boekenbeesten? Onderzoek naar de leesattitude, het (digitale) leesgedrag en de vrijetijdsbesteding van Vlaamse jongeren tussen 9 en 12*. Amsterdam: Stichting Lezen.